

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

БАЛАНЫҢ АЙНАЛАСЫНДАҒЫ КЕҢІСТІКТІҢ РЕТТІЛІГІН ҚАБЫЛДАУЫНЫҢ СЕНСИТИВТІК КЕЗЕҢІ

Полатбек Арайлым Қанатқызы

polatbek_arailym@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Әлеуметтік ғылымдар факультетінің, Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану мамандығының 2 курс студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі - Бурдесбекова Ү.И.

«Әр баланың дамуы, өсуі, қалыптасуы, танымының өзіндік реті, ырғағы болады. Бізге ол кезеңге кедергі келтіруге, қол сұғуға болмайды. Әсіресе дәрежелік танытуға. Бұл дегеніміз оны бұзумен тең. Ата ана тек көмекші болуы тиіс. Ол дегеніміз өсіп жетіліп келе жатқан өсімдікті оның өсуіне кедергі келтіріп жұлқыламаумен, әрі асықтырмаумен тең, сондықтан тек оны қоректендіріп, қорғап отыруы тиіс», - деп Ю. Гиппенрейтер өзінің мақаласында маңызын көрсетті [1].

Көптеген ғылыми педагогикалық, психо-физиологиялық әдебиеттерге талдау жасай отырып бақылағанымыз баланың белгілі бір реттілікті қабылдауының сенситивті кезеңін қарастырған Мария Монтессори еңбектерінің маңызды орын алатынын бақылай аламыз. Себебі кеңістіктің реттілігі келешек еңбек өнімділігінің негізі болып табылады.

Ерте дамудың авторлық әдістемесін белгілеп, итальяндық мұғалім Мария Монтессори келесі даму кезеңдерін атап өтті:

Сенситивті сөйлеу кезеңі (0-6 жас)

Тапсырысты қабылдаудың сенситивті кезеңі (0-3 жас)

Сенсорлық сенситивті даму кезеңі (0-5,5 жас)

Кішкентай объектілерді сенситивті қабылдау кезеңі (1,5-6,5 жыл)

Қозғалыстар мен іс-әрекеттерді дамытудың сенситивті кезеңі (1-4 жыл)

Әлеуметтік дағдыларды дамытудың сенситивті кезеңі (2,5-6 жас) [2]

Себебі автордың еңбектеріне арқау болған басты идеясынан түсінгеніміз ақылдың шынайы мәні - қоршаған әлемнен туындайтын ретсіздікті ретке келтірудің маңызды екендігі. Сенситивті кезең баланың 1 жасынан 3 жас аралығында қарқынды өтеді. Осы сезімтал кезеңнің әлеуметтік педагогикалық аспектіде терең зерттелуі назардан тыс қалып отыр. Сонымен қатар ата аналарының бұл кезең туралы ақпаратты уақтылы ала алмауы көптеген тығырықтың басты факторы екенін ескермейді.

Сензитивтік кезең (латын тілінен *sensus* - сезім - сезімталдық) өсіп қалыптасып келе жатқан сәбидің дамуының жас кезеңдік интервалы. Осы кезеңде қоршаған ықпалдың бәріне жоғары сезімталдық танытады. Тіпті психо- физиологиялық дамуында басты маңызды қызмет атқарады.

В.С. Мухина мектепке дейінгі бала әрекетінің жаңа түрлерін, үлкендердің оған қойған жаңа талаптарын игерудің ықпалымен баланың алдында бір нәрсеге зейінін шоғырландыру және оған зейін қою, материалды есте ұстау және оны жаңғырту, ойынның, суреттің т.б ой желісін құру сияқты жаңа ерекше міндеттер пайда болғанда ғана бетбұрыс жасалатындығын айқындады. Осы міндеттерді шеше білу үшін бала үлкендерден үйренген тәсілдердің қандай да біреуін пайдаланады. Міне, сонда ғана зейіннің, естің, қиялдың арнайы іс-әрекеттері қалыптаса бастайды [3]. Әсіресе қабылдау ми қабығының күрделі анализдік және синтездік қызметінің нәтижесі болғандықтан, дамудың осы сенситивтік кезеңіндегі басты ерекшелігі физиологиялық белгілі бір тітіркендіргіштердің жиынтығын және қарым-қатынасының негізінде туындайтын уақытша нерв байланыстарының көрінісі, нәтижесі. Ол өте күрделі процесс. Сондықтан да қабылдауда бір мезгілде бірнеше анализатор қатарласа қызмет көрсететінін жасерекшеліктеріне сай физиологиядан белгілі.

Қабылдаудың да ішінде өте күрделі қабылдау түрі кеңістікті қабылдау мен уақытты қабылдау. Осы уақыт пен айналасындағы кеңістікті дұрыс қабылдай алуы, ондағы

талаптарды дұрыс қабылдап, ширығуы сенситивті кезеңде қарқынды өтіп кететіндіктен, бала өсіп ер жеткен сайын өз уақытын тиімді пайдалана алмауы, айналасындағы заттардың реттілігі біздің зерттеуіміздің негізгі арқауына айналдыруды көздеп отырмыз.

Мария Мантессории пікіріне сәйкес, балыққа су қаншалықты қажет болса өмірі үшін, балан үшін айналасындағы реттіліктер соншалықты маңызды. Сондықтан да баланың 2,5-3 жас аралығындағы өзінің айналасындағы үйреншікті реттілікті немесе үйренген ретсіздікті талап етуі, немесе соған күштарлығы артады. Байқалатыны осы аралықта үлкендер тарапынан ыңғайына қарсылық туындаса немесе үйлесімі бұзылса өзінің қарсылығын білдіреді. Алайда оны үлкендер тарапы аса түсіне алмай оның қиырлығы, немесе осы жасқа тән сипаты деп біледі. Балаға осы жағдайда ғалымдардың пікірі бойынша біріншіден, айналасындағы реттілікке, екіншіден уақытқа, үшінші үлкендердің оған деген қатынасына мән берілуі тиіс екен. Осы **үш компонентті** біз баланың айналасындағы **кеңістіктің реттілігін қабылдауының сенситивті кезеңінің әлеуметтік - педагогикалық шарты** есебінде қарастырамыз. Себебі отбасы басты әлеуметтік институт ретінде баланың алғашқы әлеуметтенуінің негізгі бастауы және бастысы. Көп жағдайда ата аналар балалардың осы сезімтал кезеңдегі негізгі қалыптасуының шарттарын көп ескере бермейді. Көбіне үлкендердің де айналасындағы кеңістіктің, уақыттың және қатынастың өзгеруіндегі жеткіліксіз әлеуметтік педагогикалық сауаттылық баланың да кеңістігіне қайшылық туындатады. Кесте 1.

Кесте 1. Кеңістіктің реттілігін қабылдауының сенситивті кезеңінің әлеуметтік - педагогикалық шарты

<i>әлеуметтік - педагогикалық шарты</i>		
айналасындағы реттілік	Уақыттағы тәртіп	Үлкендердің балаға қарым қатынасының тұрақтылығы
Заттардың пәтердегі реттілігі: киім кешек, ойыншық тб	Күн тәртібін қатаң сақтау: тамақ ішу, ұйқы, серуен, кітап оқу	Үлкендердің көңіл күйінің қатынасы балаға тұрақты болуы.
Баланың заттарының категориялар бойынша бөлінуді игеруі	Үлкендердің өз уақытын дұрыс ұйымдастыруы	Балаға деген үлкендердің талабының тұрақтылығы

Біздің зерттеу жұмысымыз теориялық тұрғыдан бастапқы этапында болғандықтан басты әлеуметтік-педагогикалық шарттарын айқындау мен зерттеулерді толықтырылумен шектеліп отыр. Қортындылай келе баланың дамуының сенситивтік кезеңінің әлеуметтік педагогикалық бағыты бойынша, және психо-физиологиялық ерекшеліктерін айқындаудың маңызы жас ата-аналарға баланың сенситивтік кезеңін дұрыс талдау мен ескерудің басты бағыттарын айқындап, дұрыс пайдалануына мүмкіндік туғызамыз.

Мақаламыздың қорытындысында баланың кеңістікті қабылдауының сенситивтік кезеңін дамытуда негізге алынған **психофизиологиялық ерекшеліктері**:

- үлкендердің өзіне жасаған қарым қатынасын ажырата алады;
- ойлаудың өзіндік ерекшелігі қалыптасатын кезеңі;
- тілі толық дамып, айналасымен қарым қатынас жасай бастайды;
- қарапайым формаларды ажырата алады;
- еліктеу кезеңі басым болады;
- заттармен әрекет жасау мүмкіндігі қалыптасады;
- балаға осы кезеңде көрсету, үйрету өте маңызды.

Ұсыныстар:

- Баланың кеңістікті қабылдаудың сенситивтік дамуының әлеуметтік – педагогикалық аспектілерін нақтылау;
- Болашақ аналарды және жас ата аналарды баланың сенситивтік даму кезеңінің ерекшелігімен ақпараттандыру жолдарының тиімді шарттарын айқындау;

- Бала бақшаларда арнайы баланың уақыт пен кеңістікті тануы мен қабылдауының тиімді сюжеттік формасын ұсыну;
- Балаларға айналасындағы заттарды категориялар бойынша бөліп пайдалана алудың тиімді формаларын ойын түрінде көрсету әдістемелерін дамыту;
- Сенситивтік кезеңді әлеуметтік педагогикалық, психофизиологиялық, физиологиялық аспектіде зерттеудің бағыттарын дамыту.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Гиппенрейтер Ю. Следовать за ребенком и помогать ему расти. // «Psychologies» № 77, 2012.
2. Монтессори М. «Помоги мне это сделать самому» // Составители М. В. Богуславский, Г. Б. Корнетов (сборник фрагментов из переведенных книг Монтессори М. и статей российских авторов о педагогике М. Монтессори). ИД «Карапуз». - М., 2000.
3. Мухина В.С. Возрастная психология. - М., 1998. 91б.

УДК 37.013.46

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВАНИЯ ТОЛЕРАНТНОСТИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Сейдина Молдир Зикировна

moldir_03_87@mail.ru

докторант 3 курса специальности

«Социальная педагогика и самопознание»

Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева,

г. Астана, Казахстан

Научный руководитель - Менлибекова Г.Ж.

Термин «толерантность» появился и активно обсуждается одновременно в культурологии, социологии, политологии, экономике, психологии, истории, педагогике и социальной педагогике. Научный интерес к толерантности обусловлен не только ее междисциплинарностью, но и объективными потребностями социально-педагогической практики, с одной стороны, активно развивающейся в условиях модернизации общественного сознания, с другой – порождающей новые социальные процессы и события, которые как способствуют возрастанию толерантности, так и одновременно провоцируют различные по своему характеру проявления интолерантности.

Термин толерантность, как правило, применяется в различных ситуациях социального взаимодействия, когда чей-то образ чувств, мыслей или действий оценивается как отличающийся от ожидаемо-привычного, выглядит угрожающим и вызывает неодобрение. Толерантность подразумевает возможность преследовать (наказывать), но сознательное решение не делать этого. Обычно этот термин применяется к ненасильственному поведению и употребляется в связи с проблемами [религии](#), культуры, [политики](#), [морали](#). Толерантность, которая часто трактуется как терпимость, означает, что люди готовы терпеть и [терпят](#) человека или социальную группу, отличие которых от окружающего большинства вызывает у них раздражение. Как социальный термин, толерантность используется для характеристики ситуаций диалога культур, достижения консенсуса, рационального обоснования приоритетности поиска путей мирного и стабильного сосуществования в условиях многообразия.

Толерантность – это способность человека позитивно реагировать на окружающие его социальные различия. Существует три сферы, в которых могут проявляться эти различия: социальные отношения, социальное познание и социальное поведение. Структура толерантности включает аффективные, когнитивные и конативные компоненты, поэтому реакция на различия может быть эмоциональной, когнитивной, конативной или